

Модуль V. Вживання великої літери. Правила правопису прізвищ та географічних назв. Речення, ускладнені вставними і вставленими конструкціями

Практикум з української мови. Частина 2

Наталія КАШУБА,

кандидат філологічних наук, викладач Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ;

Світлана ДЕМ'ЯНЕНКО,

викладач-методист Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Словниковий диктант

1. Запиши слова під диктовку, поясни їх написання.

І. Збройні сили України, Іван Багряний, Олена Пчілка, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Демократична партія України, Народний рух України, Республіканська асоціація українців, Гельсінська спілка, Федерація незалежних профспілок України, Республіканське виробниче об'єднання «Радар», Парк культури імені Максима Рильського, Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Центральна наукова бібліотека НАН України імені В. І. Вернадського, Французька Республіка, Республіка Польща, Південно-Африканська Республіка, Китайська Народна Республіка, Скандинавські країни, Східна Європа, країни Близького Сходу, Союз держав Центральної Африки, Північна Італія, Правобережна Україна, Західна Білорусь, Європейська Туреччина, Автономна Республіка Башкортостан, Карельська Автономна Республіка, Російської Федерації, Хабаровський край, Івано-Франківська область, Прилуцький район, Подільська сільрада, департамент Верхні Піренеї (Франція), префектура Хоккайдо (Японія), провінція Сичуань (Китай), станція «Золоті ворота», станція «Палац «Україна», Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України.

ІІ. Леся Українка, Асоціація товариств української мови імені Тараса Шевченка, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, сумські поля, місто Суми, фірма «Взуття», Софійський собор, кінотеатр «Либідь», зупинка «Стара фортеця».

© Кашуба Н., Дем'яненко С., 2017

Східна Україна, Волинь, Лівобережжя, проспект Учених, Донецька залізниця, Поліський край, село Підлозівка, річка Сіверський Донець, Аляска, курорти Прикарпаття, Президент України, київські школярі, швейцарська компанія «ІЛТА-холдинг», вулиці Лондона, миротворчі сили ООН, Чумацький Шлях, Центральна наукова бібліотека ім. Вернадського, водяник, товариство «Просвіта», собака Боніфаций, кінь Гнідий, Франкфурт-на-Майні, Юнона, Бог, планета Земля, газета «Сільські вісті», фестиваль «Стожари», Щедра кутя, громадянська війна, Ощадний банк України, Східноєвропейська рівнина, Різдво, Котигорошко, Дажбог, Син Божий, Коран, Гордіїв лист, гордіїв вузол, Коліївщина, Шевченків стиль, шевченківські традиції, Шевченківська премія, дамоклів меч, Декларація прав людини, свято Перемоги, День Перемоги, Друга світова війна, село Сухий Яр, вулиця Добрий Шлях, Золоті ворота, Державний академічний театр опери та балету імені Тараса Шевченка, Київський будинок мод, стадіон «Динамо», кафедра української літератури Київського інституту імені Бориса Грінченка.

Розподільний диктант

1. Запишіть слова, розкривши дужки, у відповідну графу таблиці. Колективно опрацюйте отримані результати.

Вживання великої букви

Правило	Приклади
1. Імена, по батькові, прізвища, псевдоніми, прізвиська	
2. Клички свійських тварин	
3. Астрономічні назви	
4. Імена міфологічних істот і божеств, дійові особи казок, художніх творів	
5. Географічні та топографічні назви, назви держав	
6. Назви найвідоміших українських та міжнародних установ, організацій та посад	
7. Назви релігійних понять, свят	
8. Назви державних, міжнародних свят, історичні події	
9. Назви художніх творів, газет, журналів, підприємств (назва береться у лапки)	

(г)алицько-(в)олинське (к)нязівство, (в)еликдень, (п)ланета (п)лутон, (б)іле (м)оре, (к)иївська (о)бласть, (п)івнічний (п)олюс, (о)хотське (м)оре, (п)ланета (в)енера, (м)урчик, (л)асуна, (м)икола (м)оторний, (а)встралійська (р)еспубліка, (ж)урнал «(б)арвінок», (а)встро-(у)горщина, (с)ело (к)ривоносівка, (з)емлі (с)ахаліну, (к)учерява (м)огила, (а)лжирська (н)ародно-(д)емократична (р)еспубліка, (б)ерег (с)лонової (к)ості, (ч)умацький (ш)лях, (в)ерховна (р)ада (у)країни, (в)елике (г)ерцогство

(л)юксембург, (л)исичка-(с)естричка, (р)еспубліка (п)акистан, (в)енера, (к)олобок, (о)б'єднані (а)рабські (е)мірати, (ч)ервона (ш)апочка, (г)осподь (б)ог, (к)обзар, (р)еспубліка (в)єтнам, (с)аудівська (а)равія, (з)евс, (п)олярна (з)ірка, (м)арко (в)овчок, (с)обака (л)айка, (п)івденний (б)уг, (д)іва (м)арія, (п)олтавщина, (з)бройні (с)или (у)країни, (в)сеукраїнське (т)овариство «(п)росвіта» імені (т)араса (ш)евченка, (н)ародний (р)ух (у)країни, (р)іздво, (н)овий (р)ік, (к)оліївщина, (г)азета «(з)латокрай», (б)аза (в)ідпочинку «(з)атока», (м)авка, «(р)усалка (д)ністрова».

2. Прочитайте речення вголос, виділяючи інтонацією вставні конструкції. Підкресліть і характеризуйте вставні слова, словосполучення та речення за значенням: 1) виражають впевненість чи неупевненість; 2) оцінку висловлюваного; 3) вказівку на джерело повідомлення; 4) зв'язок думок; 5) активізацію уваги до повідомлюваного; 6) способи оформлення думок.

1. Ти на мене пилинці Не дозволила б, мабуть, упасти (Є. Летюк). 2. Треба пакуватись, а тут, як на лихо, прийхав Мишанецький (М. Коцюбинський). 3. Тінь набігає на поле, а може, то зір її туманять дві замерзлі краплини (М. Стельмах). 4. Горє, кажуть, об горє чіпляється (Панас Мирний). 5. Значить, єсть у нас ті соки, що коріння поять (П. Тичина). 6. Додому я не йшов, а летів, бо, по-перше, міг похвалитися, що мама одразу має школяра не першої, а другої групи, а по-друге, треба було збігати в ліс (М. Стельмах). 7. Там, кажуть, з гір усю країну видно (Леся Українка). 8. На превелике диво, Замфір не пручався (М. Коцюбинський). 9. Перебування в Києві, уяви собі, багато дало мені для п'єси (О. Довженко). 10. Нарешті, курячи пилуюгою, з'явилися дві машини (М. Стельмах). 11. Але доля звела нас дуже близько і, повірте, здружила (Ю. Збанацький). 12. Отже, Шовкун не вповав ні на шану, ні на повагу (Панас Мирний).

Графічний диктант

1. Утворіть пари. Запишіть відповідники, позначивши їх цифрою і буквою.

1. Гори	А Дніпро
2. Країна	Б Полтава
3. Вулиця	В Україна
4. Село	Г Київ
5. Місто	Д Петриківка
6. Річка	Е Карпати
7. Столиця	Ж Лаврська

Дайте усну відповідь на такі питання:

- Що є спільного в словах обох стовпчиків?
- Чому слова, записані у першому стовпчику, пишуться з маленької букви, а у другому – з великої літери?
- Пояснити походження 1–2 топонімів (на вибір).

Коментований диктант

1. Запишіть тексти під диктовку. Звірте записане з друкованим текстом. Проведіть самоаналіз допущених помилок. Поясніть орфограми на вживання великої літери. Визначте, до якого стилю належить наведений текст.

Прізвища стабілізувалися в Україні в середині XVII ст. На Запорізькій Січі процес формування українських прізвищ продовжувався ще й у середині XVIII сторіччя. Курінні списки та інші документи архіву дають можливість вивчати джерела й умови їх виникнення.

Національність засвідчують прізвища Лях, Полулях, Турчин, Волох, Вірменко, Циганко. Прізвища Полтавець, Лебединець, Сумський закріплювали за козаком назву його рідного міста або села. Про ремесла розповідали наймення Крамар, Скляр, Свиляр, Саловар, Стороженко. Значну, цікаву, найбільш творчу групу складають прізвища, в яких закладена характеристика особливостей зовнішності, вдачі або особливостей поведінки людини, – Головатий і Чуб, Зуб і Носань, Губенко й Синьогуб, Лантух і Сморок, Побігало та Легкоступ.

Помічаючи схожість якоюсь рисою з представниками фауни, запорожці називали своїх товаришів Сичем, Согою, Шпаком, Сивоконем.

Документ козакові видавав кіш, засвідчуючи службу у війську Запорозькому.

(За О. Апанович)

Попереджувальний диктант

1. Запишіть тексти під диктовку. Звірте записане з друкованим текстом. Проведіть самоаналіз допущених помилок. Визначити, до якого стилю належить наведений текст. Довести доцільність уживання в ньому вставних і вставлених конструкцій, пояснити, за яких умов вони відокремлюються, а за яких ні.

Слово Косинки

У двадцятих роках нашого століття часто влаштовувались і в Києві, і в Харкові, і по інших містах літературні вечори з обов'язковими тоді дискусіями. На одному з таких вечорів я вперше побачив і почув Григорія Косинку. Стрічався я з ним, правда, і раніше в якійсь редакції, і він вразив тоді мене категоричною рішучістю своїх естетичних оцінок, гостро критикуючи, пригадую, переклад одного Бодлерового вірша.

«Жахливий переклад», – різким голосом повторив він кілька разів, і стосувалося те, власне, не так перекладу, бо французької мови Косинка не знав, а самої поетичної системи Бодлера, такої чужої психологічному строеві селянського сина, здорового й фізично, і душевно хлопця. (Щоправда, і Бодлера, і інших західноєвропейських письменників він з цікавістю читав – у перекладах, звичайно). Але то була в мене хвилинка зустрічі (...). Він читав одно з своїх невеликих оповідань, чи, як він любив говорити, одну з своїх новел (так тоді й писалося – новеля). Читав, і це був його

звичай, напам'ять, що рідко траплялося між прозаїків. І знов той самий різкий металічний голос, знову та сама впевненість, рішучість. Видно було, що самому авторові подобається його твір, подобається кожна соковита, рельєфна, густо забарвлена, крута, коротка, енергійна фраза. Енергією, життєвою силою віяло й від його невисокої, міцно збудованої постаті. І це передавалося в публіку: йому охоче плескали... (М. Рильський).

Тренувальні вправи

1. Запишіть подані назви з великої чи малої літери. Поясніть орфограми на вживання великої літери.

I. (о)рганізація (о)б'єднаних (н)ацій, (р)еспубліка (м)олдова, (в)олодимир (в)еликий, (б)алет «(з)апорожець за (д)унаєм», (б)удинок (х)удожника, (г)азета «(в)ечірні (в)істі», (у)країнська (п)равославна (ц)ерква, (д)ід (м)ороз, (я)рослав (м)удрий, (б)удда, (п)резидент (а)кадемії (н)аук (у)країни, (м)авка, (в)еликий (в)із, (в)улиця (п)етра (с)агайдачного, (ж)овті (в)оди, (п)ансіонат (з)атока, (п)редставник (п)резидента (у)країни в (л)уганській (о)бласті.

II. (в)олодимир (в)еликий, (к)аменяр, (п)атріарх, (р)ентген, (г)аліфе, (к)иянин, (і)мператор, (п)рем'єр-(м)іністр, (л)ауреат (д)ержавної премії імені (т)араса (ш)евченка, (п)анас (м)ирний, (м)уза, (д)ід (м)ороз, (п)апа (р)имський, (є)пископ, (р)ектор (к)иївського (у)ніверситету імені (б)ориса (г)рінченка, (г)енеральний (п)рокур (у)країни, (г)еркулес, (м)итрополит, (а)нгел, (б)огородиця, (р)ектор (і)нституту, (м)аршал (а)віації, (а)дмірал (ф)лоту.

III. (і)сус (х)ристос, (н)ародий (а)ртист (у)країни, (а)рхангел (м)ихаїл, (р)обінзон, (м)іністр (о)світи (у)країни, (а)кадемік, (г)олова профкому, (к)обзар, (д)епутат (в)ерховної (р)ади, (м)арко (в)овчок, (к)аменяр, (к)арпенко-(к)арий, (а)хіллес, (к)вітка-(о)снов'яненко, (а)нтей, (д)емон, (л)ісовик, (п)інчер, (л)иска, (ч)ервона (ш)апочка, (п)антелеймон (к)уліш, (п)осол США в (у)країні.

IV. (в)асиль (с)имоненко, (о)м, (к)юрі, (ж)учка, (г)нідко, (р)усалка, (і)васик-(т)елесик. (г)рінченків словник, (ш)евченкові поезії, (п)ушкінські рукописи, (г)ордіїв вузол, (ш)евченківські читання, (а)ндріїві книжки, (п)етрів батіг, (р)ентгенівські промені, (ф)ранківські сонети, (н)обелівська премія, (с)ізіфова праця, (п)отебнянські читання, (г)айморова порожнина, (ч)ернівський державний університет, (з)аслужений (д)іах (м)истецтв.

V. (ч)ернігівські дівчата, (ф)ільчина грамота, (м)іністерство (к)ультури (у)країни, (з)ал (з)асідань (в)ерховної (р)ади (у)країни, (м)іністр (о)світи і (н)ауки (у)країни, (ц)ентральний (р)еспубліканський (с)тадіон, (д)ень (н)езалежності (у)країни, (у)країнська (е)кологічна (а)соціація «(з)елений (с)віт», (н)аціональний (б)анк (у)країни, (г)енерал-(л)ейтенант, (с)тарший (н)ауковий (с)півробітник (і)нституту (м)овознавства НАН (у)країни.

VI. (д)екларація (п)рав (л)юдини і (г)ромадянина; (д)ень (у)чителя; (м)іністерство (о)хорони (з)доров'я; (а)кціонерний (к)омерційний (б)анк «(у)країна»; (д)руга (с)вітова (в)ійна; (о)рден (б)огдана (х)мельницького; (о)рганізація (о)б'єднаних (н)ацій; (н)аціональний (п)едагогічний (у)ніверситет (і)мені М. П. Драгоманова; (а)сканія-(н)ова; (б)ілий (д)ім, (к)онституція (у)країни; (в)есвітній (д)ень (з)доров'я.

2. Наведені прізвища запишіть українською мовою. Умотивуйте використання голосних о, е, є та и, і, ї.

Андреев, Арефьев, Бабичев, Барышев, Басалаев, Белкин, Беляев, Бельх, Васильев, Веденеев, Винницкий, Виноградов, Войнович, Воробьев, Горячев, Григорьев, Гундарев, Дехтярев, Демидов, Деникин, Дрибинский, Дубровский, Евсеев, Евсеевко, Елкин, Житецкий, Жухарев, Зайцев, Ивков, Исаев, Ильяш, Ильин, Зимин, Зыбин, Йовенко, Калинин, Каменев, Кобзаревич, Костищев, Крепцов, Кривенцев, Кручених, Крушельницкий, Лавренев, Лаптев, Лебидь, Лебедев, Леонов, Леонтьев, Лесной, Летов, Лещев, Луговин, Луговской, Лукьяненко, Луспекаев, Малиновский, Малишев, Мальцев, Мариничев, Марьин, Матвеев, Матвиенко, Медведев, Микитин, Мясоедов, Николаев, Николаенко, Никольский, Недилько, Онищев, Патрикеев, Пахарев, Пидьярков, Петришин, Пешковский, Плюшев, Полевой, Полянский, Почтарев, Путевой, Пушкарёв, Седина, Семёнов, Сидельников, Синёв, Солнцев, Тимофеев, Тренёв, Федосеев, Федоров, Фирсов, Хомичёв, Цвельх, Цыганков, Чижевский, Чижов, Черныш, Шишкин, Шишарова, Шевцов, Шмелев, Щавелев, Щиглов, Щипачов.

3. Знайти і пояснити випадки диференційованих написань малої і великої букви.

1. Гей, ти ж, Земле моя золота! Перед ким, перед чим завинила єси? (І. Багрянний). 2. Вже одних колядників забрали війни, других – сира земля, треті стали дідами, а й досі віриться, що в твоєму дворі, біля тебе, стояли з одного боку місяць, з другого – ясна зоря... (М. Стельмах). 3. З дією Місяця на Землю пов'язують і припливи та відпливи, їх регулярність (З журналу). 4. Я застигаю біля тата, але трохи й вірю, що на дорозі... може об'явитися з мішком за плечима Дід Мороз і підійде до нас (М. Стельмах). 5. Любив, їдучи на возі з луку, дивитися, лежачи, на зоряне небо (О. Довженко). 6. Ще над твоїм Великим Лугом, в твоїм степу іде за плугом чужинець – хитрий мамоніт (М. Філянський). 7. Поклала мати коло хати маленьких діточок своїх; сама заснула коло їх (Т. Шевченко). 8. З усіх два слова: «Мати» і «Вітчизна» – існують звіку тільки в однині (Б. Олійник). 9. І приходив до нього вовк-сіроманець, медвідь-набрідь, рак-неборак – приходили в гості до нього (В. Свідзинський). 10. У глибину моря спадають метеори з тих пропастей, де в темі їскрити Великий Віз (В. Бобанський). 11. До тебе, Батьківщино – земле вічна, ведуть усі стежки й усі дороги (Б. Антонович). 12. Один за одним зникли дні, і їх пійма, і їх вогні, і розгорта для всіх племен свою чергу – останній день (М. Філянський).

13. Ой, збирала Маргаритка маргаритки на горі. Розгубила маргаритки Маргаритка у дворі (Нар. творчість).

4. Прочитайте вголос речення, укажіть в них вставні і вставлені конструкції. Схарактеризуйте їх за структурою та морфологічним вираженням. Умотивуйте вживання розділових знаків.

1. А все-таки її люблю, мою Україну широку, Хоч я по їй і самотній (Бо бачте, пари не найшов) Аж до погибелі дійшов (Т. Шевченко). 2. З-за саду, здавалося, одразу за ним, підіймалася супроти полуденного сонця велика, у півнеба, синя хмара (Гр. Тютюнник). 3. Певно, це і є велике щастя: В саджанцях побачить мудрий ліс (П. Дорошко). 4. Звичайно ж полярні сніга, як свідчить і сама назва, спостерігаються лише в полярних районах (З журналу). 5. Либонь, колись тут була рівнина (Д. Яворницький). 6. Ліс, або, як серби кажуть, шума, – Це не просто сосни та дуби... (М. Рильський). 7. Марять подорожні про сині ріки, про озера срібні (не сердьтесь за епітети старі!) (М. Рильський). 8. Не тільки жайворонки нас, мене й товаришів, вітали, але й гречки в той самий час рожевим гомоном співали. (Це Коцюбинський ще сказав, як гречку з арфою зрівняв) (М. Рильський). 9. Звісно, то скрипіли охоплені полум'ям осені дерева (М. Стельмах). 10. Там батько, плачучи з дітьми (а ми малі були і голі), не витерпів лихої долі, умер на панцині!.. (Т. Шевченко).

5. Перепишіть речення, розставте необхідні розділові знаки. Поясніть вживання розділових знаків на стику сполучників і вставних слів.

1. Чисте небо не налягало на гори а навпаки своєю високою легкою синявою довершувало, гармонійно доповнювало їх (О. Гончар). 2. Як і кожному авторові, а значить і мені... хотілось, щоб переклади вийшли найкращими (М. Коцюбинський). 3. Вузька крижана смуга вздовж берега швидко тоншала і нарешті зникла зовсім (М. Трублаїні). 4. І я виходжу в гомін трав і припадаю до сідла, бо значить хтось мене чекав, а може й зараз вигляда (А. Малишко). 5. Може й справді – кохання? А може то тільки здалось? (Є. Летюк).

Дослідження-трансформація

1. Від іменників, що стоять у дужках, утворіть прикметники за допомогою суфіксів -ов-, -ів-, -ин- (-їн-), чи -івськ-, -инськ-; запишіть їх з великої чи з малої букви у відповідній граматичній формі.

Поезії (Стус), рукописи (Леся), словник (Грінченко), традиції (Франко), читання (Тичина), книжка (Андрій), батіг (Петро), сонети (Моцарт), премія (Нобель), праця (Сізіф), порожнина (Гаймор), дівчата (Чернігів), дочка (Петренко), племінниця (Олена), стипендія (Шевченко), хвороба (Базед), сіль (Бартолет), кручі (Дніпро), алеї (каштан), гай (дуб), ідеї (Дікенс), запит (депутат).

2. З поданими прізвищами утворіть словосполучення таким чином, щоб вони набували форм жіночого або чоловічого роду в називному, родовому й орудному відмінках. Зіставте особливості відмінювання прізвищ на позначення осіб жіночої і чоловічої статі.

Біленко, Білай, Бойко, Бородай, Бровко, Гай, Голуб, Гордій, Гуцало, Дацун, Дем'янченко, Димченко, Жиленко, Жилін, Захаренко, Зражевська, Іваненко, Картамишев, Коляда, Кравчук, Кривун, Кришталь, Лагодно, Левун, Лівша, Малько, Марчук, Москаленко, Отаро, Петриненко, Першина, Покотило, Рець, Савченко, Сайко, Сєдих, Соловей, Суховій, Тугай, Тужий, Черних, Шевчук, Яременко, Ярош.

3. Утворіть чоловічі та жіночі імена по батькові від наведених власних імен. Поясніть їх правопис. Поставте імена по батькові у родовому, давальному й орудному відмінках. Зіставте особливості відмінювання чоловічих та жіночих форм імен по батькові.

Андрій, Антін, Анатолій, Борис, Вадим, Валентин, Валерій, Віталій, Володимир, В'ячеслав, Дмитро, Захар, Зіновій, Євген, Ілля, Леонід, Микола, Михайло, Олександр, Петро, Павло, Семен, Степан, Панас, Сава, Роман, Ростислав, Тарас, Яків, Ярослав.

4. Доповніть і назвіть одним словом.

Болгарія, Польща, Україна, ... – це _____.
Десна, Прип'ять, Дніпро, ... – це _____.
Кривий Ріг, Львів, Харків, ... – це _____.
Європа, Азія, Австралія, ... – це _____.

5. З довідки доберіть ім'я, запишіть відновлений фразеологізм та поясніть його значення.

- Без _____ й вода не освітіться.
- _____ з себе корчить.
- Язиката _____
- Бити, як _____ козу.
- Не той тепер _____, _____ – річка не та.
- Не вмер _____ – болячка задавила.
- На тобі, _____, що мені не миле.
- Казала _____, як удасться.
- У _____ очі позичити.
- Мели, _____, доки вітру стане.

Довідка: Хорол, Хвеська, Гриць, Івана Івановича, Сидір, Миргород, Данило, Гавриле, Настя, Сірка, Іване.

Лексичні хвилинки Вільний мікрофон

Чи згодні ви з такою тезою: «Суржик – це не взаємозбагачення, а взаємообкрадання мов»? У відповіді використайте вставні слова (словосполучення), які вказують на джерело повідомлення, привертають увагу співрозмовника, вказують на послідовність викладу думки.

Гра «Чи знаєш ти Шевченка?»

Скориставшись можливістю виходу до Інтернет, попрацюйте в парах.

I група: Записати імена та прізвища відомих людей, з якими товаришував Т. Г. Шевченко.

II група: Записати назви населених пунктів, у яких побував Кобзар.

III група: Записати назви картин Шевченка-художника.

IV група: Записати імена та прізвища відомих композиторів, а також назви творів Кобзаря, до яких створено музику.

V група: Записати назви книг, імена та прізвища відомих діячів, які нагороджені Шевченківською премією.

VI група: Записати імена та прізвища відомих художників-ілюстраторів, які зверталися до творів Кобзаря.

VII група: Записати імена та прізвища відомих письменників, які в українській літературі продовжили традиції Т. Шевченка.

VIII група: Записати назви кінострічок, імена та прізвища відомих кінорежисерів, які створили фільми про життєвий шлях Кобзаря.

IX група: Записати імена та прізвища осіб, які взяли участь у викупі з кріпацтва Т. Шевченка.

X група: Записати назви творів Шевченка, які стали народними піснями.

XI група: Записати назви населених пунктів, пов'язаних з ім'ям Кобзаря.

XII група: Записати назви установ, пов'язаних з ім'ям Кобзаря.

Поясніть, чому одні і ті самі слова-власні назви пишуться по-різному: в лапках і без них?

Гра «Свою Україну любіть»

Пригадайте, назвіть і запишіть:

- назви областей України;
- назви міст однієї з областей України;
- назви стародавніх міст України;
- назви найбільших річок України;
- стародавні назви України;
- повні назви країн, які межують з Україною;

- імена найвідоміших захисників України, які оспівані у думах;
- імена та прізвища відомих письменників України, які зазнали тортур за часи тоталітарного режиму;
- імена та прізвища відомих вчених, які досліджували історію і культуру України;
- імена та прізвища відомих українських мовознавців;
- імена та прізвища відомих українських співаків;
- імена та прізвища відомих українських художників;
- імена та прізвища відомих українських композиторів;
- імена та прізвища відомих українських гетьманів;
- назви стародавніх дохристиянських божеств.

Гра «Хвилина навколо світу»

Пригадайте, назвіть і запишіть:

Антропоніми (імена людей) _____

Топоніми (назви географічних об'єктів) _____

Теоніми (найменування божеств) _____

Міфоніми (найменування міфічних істот) _____

Геоніми (види псевдоніма) _____

Космоніми (назви космічних об'єктів) _____

Зооніми (клички тварин) _____

Ергоніми (назви організацій, виробничих і громадських об'єднань) _____

Хрононіми (назви відрізків часу, подій) _____

Хрематоніми (заголовки творів, назви музичних п'єс тощо) _____

Лінгвістична гра «Хто більше?»

Доповніть кожну групу слів власними назвами на основі знань топонімів рідного краю.

1. Землі: _____
2. Міста: _____
3. Долини: _____
4. Гори: _____
5. Ріки: _____
6. Озера: _____
7. Могили: _____
8. Вулиці: _____
9. Археологічні пам'ятки: _____

Гра «Скажи правильно та швидко»

Відгадайте загадки-жарту.

- Яке місто літає? (Орел)
- Зимом спить, а літом шумить (Річка)
- Росте дуб, розпустив гілля на ціле поділля (Дністер)
- Яке місто найкисліше? (Кисловодськ)
- Яке місто має назву сушеного винограду? (Ізюм)
- Яке ім'я має 30 «я» (Зоя)
- Вдень блідніє, а вночі ясніє (Місяць)
- Яку державу можна носити на голові? (Панама)
- Яку річку можна зрізати ножем? (Прут)
- Притока Дніпра, можна знайти у нас в роті. (Десна)

Блок індивідуальних домашніх завдань

Тренувальні вправи

1. Уважно роздивіться таблицю і поясніть другі випадки диференційованих написань малої і великої букви.

Велика літера	Мала літера
Імена, прізвища людей, уживані в загальному значенні без негативної оцінки: <i>Платони, Колумби</i>	Імена, прізвища людей, уживані в загальному значенні із зневажливою оцінкою: <i>кайдаші, герострати.</i>
Назви дійових осіб у художніх творах, казках: <i>Вовк та Ягня, Бджола і Шершень, Мавка, Водяник</i>	Загальні назви тварин, міфологічних істот: <i>вовк, ягня, мавка, русалка</i>
Присвійні прикметники, утворені від власних назв осіб: <i>Миколин брат, Грінченків словник, Шевченків «Заповіт»</i>	Присвійні прикметники, що входять до фразеологічних сполук чи наукових термінів: <i>езопова мова, прокрустове ложе, архімедова сила</i>
	Відносні прикметники, утворені від власних назв із суфіксом <i>-ськ-</i> : <i>дніпровські схили, шевченківський стиль, шекспірівські сонети</i>
Астрономічні назви: <i>Сонце, Земля, Юпітер, Меркурій, Велика Ведмедиця, Оріон</i>	Слова <i>земля, сонце, місяць</i> , коли вони не позначають астрономічні поняття
Назви найвищих державних посад: <i>Голова Верховної Ради, Президент України, Посол Республіки Угорщини</i>	Назви посад, звань, наукових ступенів: <i>президент компанії, голова профкому, ректор університету, доктор педагогічних наук, академік, народний артист, лауреат премії</i>

2. Запишіть подані назви з великої чи малої літери

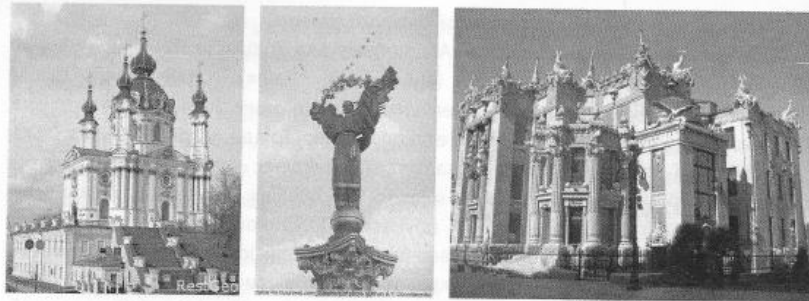
(а)фганістанець; (ч)орнобильська АЕС; (л)ьвівська (о)бласть; (а)кадемія (н)аук (б)ілорусії; (р)ектор (і)нституту; (ч)умацький (ш)лях; (ш)евченкознавець; (г)ромадянська (в)ійна; (л)ауреат (ш)евченківської (п)ремії; (г)азета (л)ітературна (у)країна; (м)істо (б)ердичів; (с)ьома (с)есія (в)ерховної (р)ади (у)країни; (з)апорізька (с)іч; (з)бройні (с)или (у)країни; (п)салтир; (в)еликдень; (к)аїн; (і)сус (х)ристос; (є)вангеліє; (о)рганізація (о)б'єднаних (н)ацій; (р)еспубліка (м)олдова; (в)олодимир (в)еликий; (б)алет (з)апорожець за (д)унаєм; (б)удинок (х)удожника; (г)азета (в)ечірні (в)істі; (у)країнська (п)равославна (ц)ерква; (д)ід (м)ороз; (я)рослав (м)удрий; (б)удда; (п)резидент (а)кадемії (н)аук (у)країни; (м)авка; (в)еликий (в)із; (в)улиця (п)етра (с)агайдачного; (ж)овті (в)оди; (п)ерська (з)атока; (б)оричів (т)ік; (м)іжнародний (к)омітет (ч)ервоного (х)реста; (р)еспубліка (п)ольща; (м)іністерство (к)ультури (у)країни; (р)еспубліканське (в)иробниче (о)б'єднання (п)оліграфічна; (г)отель (з)олотий (к)олос; (ш)оста (с)есія (к)иївської (о)бласної (р)ади; (д)ень (п)еремоги; (л)ітак (р)услан; (н)обелівська (п)ремія; (д)амоклів (м)еч; (ж)итомирська (а)втострада.

3. Перегляньте фото, впізнайте і запишіть назви пам'ятників, історико-архітектурних пам'яток, споруд тощо, які є візитною карткою столиці України. Поясніть їх правопис.

Місто Київ – славне місто на березі Дніпра. Тут є багато цікавих місць: ...

4. Спишіть речення, розрізняючи вставні та вставлені конструкції. З'ясуйте функцію та поясніть різницю в їх семантиці, структурі, позиції в реченні, в пунктуації. Зверніть увагу на особливості інтонації. Поясніть розділові знаки при них.

1. Хтось (здається, Потебня) зауважив, що слово в художньому творі, окрім прямого предметного значення, має ще свій стилістичний ореол. 2. Малишко, як мені здається, зумів досягти саму душу народної поезії, внутрішні закони її розвитку. 3. Не стану вам наводити відгуки про Стефаника його сучасників, – цитат ви ще наслухаєтесь у ці дні, – хоча, власне, думка про нього давно вже склалася однастайна. 4. Народився Степан Васильченко (справжнє його прізвище Панасенко) 1879 року на Чернігівщині, в старовинному містечку Ічні, яке не раз згадується в нашій історії. 5. Певна річ, є в письменницькій майстерності свої специфічні таємниці, якими кожному з нас треба оволодівати. 6. Твори Катерини Білокур назавжди ввійшли в золотий фонд української національної культури, а найкращі з них, сміливо можемо сказати, збагатили й скарбницю світового мистецтва. 7. «Кобзар» не став і, сподіваємось, ніколи не стане книгою архаїчною. 8. До речі, наш мовник дав мені й чисто українське ім'я «Олесь» (доти я звався просто Сашком). 9. Наші люди вміють шанувати тих, хто в минулому, – часто за найтяжчих умов, – віддавав сили розуму й пориви серця праведній справі народу, справі людського поступу. 10. Запашна, співуча, гнучка, милозвучна, сповнена музики й квіткових пахощів – скількома епітетами супроводяться визначення української мови! І, зрештою, всі ці епітети слухні. 11. Молодий поет (та й чи тільки поет), якщо він не ледачий думкою, якщо він свідомий своєї високої місії в літературі, не може пройти повз величезний творчий досвід Павла Тичини. 12. Найважливіше, здається мені, для письменника протягом усього життя не втратити чуття єдності, спільності своєї особистої долі з долею народною.

(За О. Гончаром)

5. Поставте розділові знаки і поясніть уживання вставних конструкцій та співзвучних з ними членів речення.

1. Все здавалось прекрасним і простим вітер хвилі і сонце над ними (І. Савич). 2. Вдень не лише сонце все небо здавалось палило дихало спекою його легінів і тільки він не може лягти чекає доки з'явиться на небі безліч (О. Гончар). 3. І ось нарешті вершина наша (О. Гончар). 4. І нарешті ще одна порада ніколи не читай на сонці (Л. Письменна). 5. Взагалі математична пам'ять у нього була розвинута надзвичайно (О. Гончар). 6. Взагалі можна говорити про те що чим більше щирість і безпосередність звучить у поетичному рядку тим більшу довіру і пошану викликає він у людей (А. Малишко). 7. До словечка до слов'ятка притулися може так хоч мови рідної навчився (М. Тимчак). 8. Довкола сплять порозкидавшись десятки птиць що звістять йому звільнення (В. Шевчук). 9. Скажу я люди добрі й вам до казки приказка хоч і панам не плюй в колодязь пригодиться води напиться (Л. Глібов). 10. Коли не вмів ще й букваря читати Ходив як кажуть пішки під столом Любить людей мене навчила мати і рідну землю щоб там не було (В. Симоненко). 11. По обидва боки левад через високі стовбури верб видно на косогорах густі садки (І. Нечуй-Левицький). 12. Захоплена роботою вона видно зовсім не помічала скульптора їй було не до нього в неї була своя творчість (О. Гончар). 13. Б'ється буйнує під вітром бамбукова гушавинь темних очеретів понад шляхом небо лле рясною зливою воно вже зовсім потемніло злилося в суцільний хаос у якому проте птахи оті бродшанські десь може ще й досі летять (О. Гончар). 14. Хоч на чверть кроку а проте попереду (С. Журавич).

Самодиктант

1. Прочитайте вголос текст. Визначте тип речень за метою висловлювання. Визначте стиль і тип мовлення. Що нового ви дізналися з прочитаного? Спишіть текст, розставте пропущені розділові знаки, запишіть слова згідно правопису.

УКРАЇНСЬКІ ПРИЗВИЩА

//Вул(е,и)чні пр..звис..ка значна частина яких побутує с..огодні (в,у) поважній ролі офіційних пр..звищ.. належат.. до най/колотитнішої груп..и особових на(і,й)менуван..// Вони є своє/рідною енц(і,и)клопедією народного побуту звичаїв духовної кул..тури// (В,У) них яскраво від(д,т)бився націонал..ний характер (у)країн..ця його (з,с)хил..ніс..т до жарту дотепу в(е,и)селого влучного слова//

//Значен..євий діапазон пр..звищ.. які походять.. від(д,т) вул(е,и)чних пр..звис..к є на(д,т)звичайно ш(е,и)роким// Вони могли (в,у)казувати на якус.. рису зовніш..ності або (в,у)дачі першого носія пр..звис..ка як на/прикла(д,т) (б)е(з,с)бород..ко (б)ілоус (г)оло/бород..ю (б)е(з,с)пал..ко (д)зюба (д)овган.. (г)орбан.. (м)овчан (с)тогній (ш)умило (к)ирпа (б)іло/ножко (щ)ербан.. та ін.//

//Пр..чини знач..но ширшого порівнян..о (з,с) ін..шими народами побутуван..я серед (у)країн..ців колоритних пр..звищ.. (з,с) виразним гумор(е,и)стичним ві(д,т)тінком

(в,у) значен..і слі(д,т) шукати (в,у) нашій (і)сторії// А(д,т)же в(е,и)личезна кіл..кіст.. сучасних українс..ких пр..звищ.. кувалас.. (в,у) горнили (з)апор(і,о)з..кої (с)ічі// Саме тут в/перше вин(е,и)кла потреба офіційної реєстрації в(е,и)ликого числа (к)озаків// За звичаями (з)апор(і,о)з..кої (с)ічі ново/прибулий до війс..ка повин..ен був пр..дбати нове пр..звист..ко пі(д,т) яким його записували до (к)озац..ких (р)еєстрів// Пі(д,т) час процедури вибору нового наймен..я (с)ічове (т)овариство мало слухну нагоду повною мірою виявити свою (с)хил..ніс..т.. до жарту (і,й) дотепу//

//Породж(е,и)н..ям ві(д,т)чайдушного (і,й) ро(з,с)кутого духу (з)апор(і,о)з..кого (с)ічового (т)овариства є очевидно така своє/рідна не/лише за значен..ям сполучуван.. их основ а за самим способом творен..я груп..а пр..звищ.. що не/має аналогій в (а)нтропонімії інших слов..янс..ких мов як (з)атули/вітер (н)еїж/борщ (н)епий/вода (з)адери/хвіст (н)агни/біда (у)бий/вовк (п)али/вода (п)еребий/ніс (п)руди/вус (р)оздай/біда (к)уй/біда та ін.// (Масенко Л. Т. «Українські імена і прізвища»)

Дослідження – творче конструювання

1. Скласти пари речень так, щоб в одному вживалася власна назва, а в іншому – загальна. Пояснити вживання великої і малої літери.

Роман – роман, Барвінок – барвінок, Кривий Ріг – кривий ріг, Орел – орел, Зірка – зірка, Колобок – колобок, Земля – земля, Сонце – сонце.

Дослідження-відновлення

1. Відновіть всі назви та правильно їх запишіть.

Тролейбусна зупинка площі свободи, міський залізничний вокзал, станція київ, київський залізничний вокзал, станція метро вокзальна, станція метро либідська, центральний автовокзал, міжнародний аеропорт бориспіль, аеропорт париж-орлі, місто париж, ейфелева вежа, собор паризької богоматері, триумфальна арка, набережна ріки сени, палац-музей лувр, вулиця елісейські поля, готель дю комерс...

2. Складіть речення зі вставними словами та словосполученнями. Схарактеризуйте значення, якого вони надають реченням.

Здається, за традицією, на диво, приблизно, на щастя, за повідомленням, за свідченням, бачиш, пам'ятає, наприклад, власне кажучи, як мені здається, правда, прошу вас, уявіть собі, очевидно, головним чином.

3. Прочитайте речення. Доповніть їх вставними словами (словосполученнями) тієї групи за значенням, яка вказана в дужках. За потреби скористайтеся довідкою. Утворені речення запишіть, розставте розділові знаки.

1. [Джерело повідомлення] гості не сміють відмовлятися від дарунків, бо то була б господарям образа (Леся Українка). 2. [Невпевненість] живе там сама самота, соває

пустку у піч рогаками (Л. Костенко). 3. [Впевненість] не безпредметна фантазія – оті мудрі Довженкові діди, що глянули на людство з екрана, то могуття духу народного, людська величавість (О. Гончар). 4. [Привернення уваги співрозмовника] але я вас не зрозумів (Ланас Мирний). 5. Коваль [припущення] це сам зрозумів (В. Сосюра). 6. [Джерело повідомлення] такого наказу виконувати не слід (І. Ле). 7. А подумайте, пане, [припущення] ви в молодості когось образили? (Л. Павлик). 8. Мов стародавній дуб-велетень, стояв Захар Беркут серед молодого покоління і міг тепер бачити плоди своєї довголітньої діяльності. І [припущення] не без радості міг він глядіти на них (І. Франко). 9. Не можна [джерело повідомлення] людині помолодшати, а подобішати завжди можна (О. Гончар). 10. Ішла гроза зухвала, [впевненість] в собі відчувши бушування сил (П. Усенко). 11. [Припущення] кожен збере, що зібрати зуміє, кожен творить красу зі своєї краси (П. Скупец). 12. Ніжність, [зв'язок думок] описати математично не можна (В. Собко). 13. Відступати нам [послідовність викладу] пізно, [і послідовність викладу] немає підстав (В. Собко). 14. Не жартуй наді мною [привернення уваги співрозмовника] (В. Симоненко). 15. Старенька груша дихає на пальці, їй [невпевненість] сняться повні жмені груш (Л. Костенко).

Довідка: за східним звичаєм, може, даруйте на слові, здається, на мою думку, певно, кажуть, безумовно, видно, наприклад, по-перше, по-друге, виявляється, будь ласка, певно.

Самостійне топонімічне дослідження

1. Дослідіть походження назв українських міст, річок, і підготуйте невелику доповідь.

Творчі завдання

1. Напишіть листа другу, розповівши про архітектурні пам'ятки та історичні місця міста Київ, які варто було б відвідати. У творі обов'язково вживайте власні назви.

2. Напишіть невеличкий твір на тему «Мій улюблений письменник (художник, співак тощо)», використовуючи різні засоби ускладнення простого речення.

3. Побудуйте зв'язний текст, в якому висловіть свою громадянську позицію щодо оцінки суспільно-політичних подій на Україні в останні роки. Введіть у твір-роздум вставні слова та словосполучення різної семантики (що виражають впевненість чи невпевненість, можливість чи неможливість, радість чи сум, співчуття, джерело повідомлення, висновок). Схарактеризуйте значення, якого вони надають тексту.

Для зачину використовуйте представлений початок.

Швидко спливають роки. Майже кожен з них був і складний, і насичений розмаїтими подіями видозміни усього суспільно-політичного устрою на Україні. Але

мабуть є щось, одне, найголовніше, яке уособлює, поєднує пройдений людиною життєвий шлях. І не тільки для мене, я переконаний у своєму висновку, а й для кожної української людини – це усвідомлення України як окремої незалежної держави ...

Я – Редактор

Запишіть наведені форми особових імен та імен по батькові українською мовою. Зіставте їх правопис в українській та російській мовах.

Николай Петрович, Игорь Михайлович, Владимир Викторович, Афанасий Петрович, Татьяна Валерьевна, Валентина Юрьевна, Ольга Леонидовна, Наталья Александровна, Тамара Войцеховна, Владимир Андреевич, Надежда Ивановна, Валерий Михайлович, Элла Александровна, Николай Алексеевич, Елена Геннадиевна, Олег Ефимович, Евгений Степанович, Клавдия Васильевна, Екатерина Станиславовна, Любовь Викторовна, Людмила Федоровна, Алла Владимировна, Лариса Николаевна.

Робота з енциклопедичним довідником

Ознайомтесь з текстами. Доопрацюйте їх, скориставшись послугою Інтернету.

Спишіть текст, розставте пропущені розділові знаки, запишіть слова згідно правопису.

ЛЬВІВ

/Місто (л)..вів вин(е,и)кло у _____ століт..і // Згідно з одними джерелами його побудував (к)нязь.._____ і назвав на честь най/старшого сина _____ а _____ успа(д)кував місто після смерті бат..ка // Інші перекази доносять..до нас сві(д)ч(е,и)н..я про/те що місто заснував не _____ а сам князь _____ // Таким чином назва дан..ого міста тісно пов..язана з іменем сина славетного (г)алиц..кого (к)нязя _____ // Також кажут.. що місто зазнало скрутних часів коли його захопили (і)ноземні (з)загарбники // Після звіл..н(е,и)н..я (с,з)порудили на його пі(д,т)ступах багато кам..ян..их _____ //

ХАРКІВ

//Був собі (к)озак _____ то(б,п)то _____ // Легенда ро(з,с)повідає що (у)подобав він собі міс..це біля річ..ки _____ (і,й) пос(е,и)лився там // І чи то ві(д,т) назви ріки вона пішла чи ві(д,т) першого пос(е,и)лен..ця (к)озака _____ так (і,й) не/відомо // На пос(е,и)лен..ців часто нападали (т)атари // Одного разу (в,у) бою загинув (і,й) сам _____ // (х)утір.._____ на де/який час запустів однак не/забаром був ві(д)новлен..ий і (з)беріг свою назву //

ЧЕРНІГІВ

//Істор(е,и)ки пов..язують.. назву (м)іста (ч)ернігова (з,с) назвою _____ (г)ора // Вона (і,й) нині стоїт.. по/близу міста // Інша легенда твердить що жила собі (к)нягиня _____ // Була вона гарна (і,й) горда (і,й) о(д,т) коли вороги напали на місто вона викинулася (з,с) вікна замку// Ну а (в,у) пам..ят.. про неї (і,й) назвали (м)істо (ч)ернігів // А ріка яку наз(е,и)вають.. (м)оло(д,т)шою (с)естрою нашого _____ протікає чере(з,с) (ч)ерніг(і,о)в (і) називає(тьс,цц)я _____ // Річка _____ отримала свою назву ві(д,т) (с)лов..янс..кого слова _____ - (п)рава (р)ука бо була по/праву руку _____ для (п)олян що рухалися від (р)ічки _____ //

Ключ до модуля

Самодиктант УКРАЇНСЬКІ ПРІЗВИЩА

Вуличні прізвиська, значна частина яких побутує сьогодні у поважній ролі офіційних прізвищ, належать до найколіоритнішої групи особових найменувань. Вони є своєрідною енциклопедією народного побуту, звичаїв, духовної культури. В них яскраво відбився національний характер українця, його схильність до жарту, дотепу, веселого, влучного слова.

Значеннєвий діапазон прізвищ, які походять від вуличних прізвищ, є надзвичайно широким. Вони могли вказувати на якусь рису зовнішності або вдачі першого носія прізвиська, як наприклад: Безбородько, Білоус, Голобородько, Безпалько, Дзюба, Довгань, Горбаль, Мовчан, Стогній, Шумило, Кирпа, Білоножка, Щербань та ін.

Причини значно ширшого, порівняно з іншими народами, побутування серед українців, коліоритних прізвищ з виразним гумористичним відтінком у значенні слід шукати в нашій історії. Адже величезна кількість сучасних українських прізвищ кувалась у горнилі Запорізької Січі. Саме тут вперше виникла потреба офіційної реєстрації великого числа козаків. За звичаями Запорізької Січі новоприбулий до війська повинен був придбати нове прізвище, під яким його записували до козацьких реєстрів. Під час процедури вибору нового наймення січове товариство мало слухну нагоду повною мірою виявити свою схильність до жарту й дотепу.

Породженням відчайдушного й розкутого духу запорізького січового товариства є, очевидно, така своєрідна не лише за значенням сполучуваних основ, а за самим способом творення, група прізвищ, що не має аналогій в антропонімії інших слов'янських мов, як Затуливітер, Неїжборщ, Непийвода, Задерихвіст, Нагнибіда, Убийвовк, Паливода, Перебийніс, Прудивус, Роздайбіда, Куйбіда та ін.

(Масенко Л. Т. «Українські імена і прізвища»)

Дослідження-відновлення

Тролейбусна зупинка «Площа свободи», міський залізничний вокзал, станція Київ, Київський залізничний вокзал, станція метро «Вокзальна», станція метро «Либідська»,

центральный автовокзал, Міжнародний аеропорт «Бориспіль», аеропорт Париж-Орлі, місто Париж, Ейфелева вежа, Собор Паризької Богоматері, Тріумфальна арка, набережна ріки Сени, палац-музей Лувр, вулиця Єлисейські поля, готель «Дю Комерс».

Робота з енциклопедичним довідником

Львів

Місто Львів виникло у XIII столітті. Згідно з одними джерелами, його побудував князь Данило Галицький і назвав на честь найстаршого сина Лева, а Лев Данилович успадкував місто після смерті батька. Інші перекази доносять до нас свідчення про те, що місто заснував не Данило Галицький, а сам князь Лев Данилович. Таким чином, назва даного міста тісно пов'язана з іменем сина славетного галицького князя Данила Романовича. Також кажуть, що місто зазнало скрутних часів, коли його захопили іноземні загарбники. Після звільнення спорудили на його підступах багато кам'яних левів.

Харків

Був собі козак Харко (тобто Харитон). Легенда розповідає, що уподобав він собі місце біля річки Харків і поселився там. І чи то від назви ріки вона пішла, чи від першого поселенця козака Харко – так і не відомо. На поселенців часто нападали татари. Одного разу в бою загинув і сам Харко. Хутір Харків на деякий час запустів, однак незабаром був відновлений і зберіг свою назву.

Чернігів

Історики пов'язують назву міста Чернігова з назвою Чорна гора. Вона й нині стоїть поблизу міста. Інша легенда твердить, що жила собі княгиня Чорна. Була вона гарна й горда, і от коли вороги напали на місто, вона викинулася з вікна замку. В пам'ять про неї і назвали місто Чернігів. А ріка, яку називають молодшою сестрою нашого Дніпра, протікає через Чернігів і називається Десна. Річка Десна отримала свою назву від слов'янського слова «десниця» – права рука, бо була по праву руку Дніпра для полян, що рухалися від річки Рось.